

Referendum v Bosně a Hercegovině

18.9.2016 ČT 24 str. 4 22:32 Týden v justici

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Za provokaci **prezidenta Republiky** srbské Milorada Dodika označují někteří obyvatelé Bosny a Hercegoviny referendum, které se má uskutečnit příští neděli. Dodik se rozhodl jít proti mínění bosenského Ústavního soudu a nechá lidi hlasovat, zda by měl být 9. leden vyhlášen státním svátkem. Rozhodnutí vnáší další napětí mezi Bosňáky a Srby. Na 9. leden totiž připadá **výročí** vyhlášení Republiky srbské, které předcházelo občanské **válce** v Bosně.

redaktorka

Bosenská občanská **válka** z poloviny 90. let stála přes 100 tisíc lidských životů. Ukončila ji až Daytonská dohoda a dala vzniknout dnešní Bosně a Hercegovině. Úplný klid mezi 3 místní národnostní skupiny, Bosňáky, Srby a Chorvaty, ale nepřinesla.

Richard STOJAR, balkanolog, **Univerzita obrany**

Každý ten národní zájem musel ustoupit trochu ve prospěch toho druhého. A je to takový zvenku vnucený kompromis, který přežívá do současnosti.

redaktorka

Etnické **hranice** v současné Bosně se téměř kryjí s těmi politickými.

Richard STOJAR, balkanolog, **Univerzita obrany**

To jsou skutečně polosuverénní státní celky. Ještě před 10 lety měla Republika srbská a Federace Bosny a Hercegoviny i oddělené **ozbrojené síly**. Takže i z toho se dá vidět, že tady ta míra autonomie byla velmi vysoká.

redaktorka

Sobotní referendum vzbuzuje vášně především kvůli symbolickému významu, který má 9. leden pro bosenské Srby.

Richard STOJAR, balkanolog, **Univerzita obrany**

Je to datum, které předkládáme jako oficiální vznik Republiky srbské. Ještě tedy před vypuknutím toho konfliktu na jaře 92. Nicméně už pochopitelně v době narůstajících tenzí, které k tomuto konfliktu vedly a které ho v podstatě rozpoutaly.

redaktorka

Není to přitom první případ, kdy zasáhl Ústavní soud. Ten už v minulosti například zakázal tehdejší srbskou hymnu.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Tomáš Jungwirth z Asociace pro **mezinárodní** otázky, další host Týdne v justici. I vám hezký večer.

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Dobrý večer.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Formálně se možná bude 25. září nebo možná bude 25. září rozhodovat o vyhlášení 9. ledna státním svátkem. O čem se bude rozhodovat fakticky? Bude to o autoritě bosenského Ústavního soudu nebo o celistvosti Bosny jako takové?

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Ten symbolický rozměr té celé otázky je, myslím, značný. Samozřejmě Milorad Dodik vlastně se pokusil ten 9. leden vyhlásit státním svátkem už v loňském roce. A to mu právě Ústavní soud Bosny a Hercegoviny zamítnul s odvoláním na to, že by to bylo diskriminující vůči některým národnostem, neboť ten 9. leden je skutečně den, který připadá jako svátek Srbů. A v této dané situaci jde ale především o politickou hru před lokálními volbami, které se konají jen asi týden po tom referendu.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Je stále ve hře, že Ústavní soud zasáhne i v tomto případě vyhlášení referenda, tedy v druhém pokusu prosadit státním svátkem 9. leden?

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Ve hře to je. Ústavní soud má nyní na stole vlastně dva návrhy. Jeden je ze strany bosenských Srbů, druhý ze strany Bosňáků. A ten, který podávali bosenští Srbové, tak by znamenal, že by vlastně zrušil to své předchozí rozhodnutí o tom, že je neústavní vyhlásit 9. leden státním svátkem Republiky srbské. Naopak ta druhá možnost by byla, že by zakázal konání referenda o takovéto otázce zcela.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

A Republika srbská by respektovala takovéto rozhodnutí Ústavního soudu o zákazu referenda? Je to pravděpodobné, anebo ne?

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

No, historicky samozřejmě ty vztahy mezi Republikou srbskou, ale i Federací Bosny a Hercegoviny a Ústavním soudem celé země jsou velmi **komplikované**. Existují desítky vlastně dodnes nevynucených rozhodnutí Ústavního soudu. A lze předpokládat, že pokud by Ústavní soud zakázal nebo prohlásil za neústavní konání toho referenda, tak podle výroku Milorada Dodika, který na tom má velký politický zájem, by se to referendum tak jako tak uskutečnilo. Otázka je, jaké by to potom mělo dále politické důsledky.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Co za tím nerespektováním nálezů Ústavního soudu je? Je to možné chápat jako výraz nerespektování rozhodování justice bosenské jako takové, tedy možná **útok** na bosenský stát?

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Tak určitě je to možné takto vnímat. Samozřejmě řada bosenských Srbů má jaksí zájem, aby Republika srbská byla co nejvíce autonomní entitou, možná v perspektivě nezávislou zemí. A v tomto smyslu také má tendenci podkopávat autoritu těch centrálních institucí, které zkrátka často nejdou na ruku té politické objednávce, která tam zrovna je přítomná.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Tedy soudní moc coby zásadní složka státu jako takového, **útok** na ni rovná se **útok** na bosenský stát. Může se to takto chápat?

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Určitě je to **útok** na integritu Bosny a Hercegoviny. A v loňském roce vlastně se mělo konat ještě jaksi závažnější referendum v Republice srbské, které by zpochybňovalo autoritu takzvaného státního soudu, který má na starosti především zločiny, které se týkají například korupce, válečné zločiny a podobně. A to nakonec bylo pod **mezinárodním** tlakem odvoláno. To znamená, že neproběhlo. Ale už tam byl vlastně jasný signál, jasná tendence zpochybňovat vlastně autoritu centrálních justičních orgánů.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Když jsme u toho, pojďme připomenout i ta předchozí referenda, která směřovala skrytě nebo méně skrytě právě k podkopání identity a integrity Bosny a Hercegoviny.

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Tak proběhlo, proběhl rozsudek někdy, tuším, v roce 2004, který vlastně jednak například zakázal používání přídomku srbský u nějakých obcí nebo měst, neboť to považoval za v rozporu jaksi se zásadou rovnosti těch konstitutivních národů, to znamená Srbů, Bosňáků, Chorvatů. Dále se řešilo v několika momentech jaksi zahraničně-politická integrita Bosny a Hercegoviny a možnost Republiky srbské vystupovat jako samostatná entita v těch zahraničně-politických vztazích. A těchto případů je vlastně celá řada. To znamená, jde o nějaký dlouhodobý proces. Ještě vlastně důležitou, důležitým prvkem v těch celých sporech je vysoký komisař nebo vysoký představitel pro Bosnu a Hercegovinu, který vlastně je jako autorita ustaven už v té Daytonské dohodě v roce, z roku 95 a má rozsáhlé exekutivní pravomoci, včetně toho, že může vlastně zasahovat do legislativního procesu, s čímž Dodik a podobní politici v Republice srbské zásadně nesouhlasí.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Ano, a pokusil se zasáhnout i v případě toho nadcházejícího referenda, ovšem marně.

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Myslím si, že pokud je mi známo, nedošlo tam k žádnému přímému zásahu ze strany, ze strany vysokého představitele, aspoň ne do této chvíle. Nicméně je třeba zajímavé vidět kontext, jak se k tomu staví srbsští představitelé, to znamená představitelé Srbska jako takového, neboť premiér Vučića, prezident Nikolić vlastně nevyjádřili otevřenou podporu tomu konání referenda. A naopak drží velmi zdrženlivý postoj v souladu s jejich pragmatickou politickou linií.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Ano, abychom to úplně upřesnili, mluvíme o postoji Bělehradu.

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Přesně tak.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Tak k politice Republiky srbské, tedy této entity v rámci Bosny a Hercegoviny. To jsou národovci z přesvědčení, anebo ty jejich kroky, které směřují k osamostatnění Republiky srbské, jsou spíše možná vypočítavé nebo pragmatické? Jak to chápat?

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Já myslím, že pozorovateli zvenku, například odsad', který není plně obeznámen s tou situací, to často může vypadat nebo připadat tak, že je to skutečně jakýsi přežitek nacionalismu, velmi vypjatého a velmi ideologizovaného. Praxe bude daleko prozaičtější. Myslím si, že jsou to především vlastně politické hry. Objevila se dokonce teorie, že na tom vypsání referenda je Dodik domluven s Bakirem Izetbegovićem, což je vlastně nejmocnější politik v té bosňácké části Bosny a Hercegoviny, a že jde vlastně o nějakou předvolební dohodu, jak posílit ty jejich strany politické, jak získat více hlasů, protože samozřejmě ani ty jednotlivá etnika nejsou jaksi politicky zajedno samy uvnitř, ale mají samozřejmě různé politické reprezentace. Takže hraje se o moc, hraje se o peníze, hraje se často také o čas. Nevím, zda skutečně

dojde k referendu o vyhlášení nezávislosti Republiky srbské v dalších například 2, 3 letech, ale spíše bych o tom pochyboval.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

No, dobře a řadoví obyvatelé Republiky srbské jsou schopni to rozklíčovat nebo oni slyší na tu národoveckou notu?

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

To, že Dodik je u moci už, teď abych neříkal nesmysly, možná 15 let, tak myslím si, že ukazuje, že, že je velmi obratný politik a že umí s tím veřejným míněním pracovat. To znamená, právě takovéto kroky, jako je referendum o tak symbolickém dni, jako je ten 9. leden, tak dokážou jaksí v lidech vyvolat nějaké vášně, které nakonec skončí v jeho prospěch. Ale to samé platí potom o té bosňácké části a o nacionalistech na té bosňácké straně, kteří naopak v odporu proti tomu referendu získávají také velkou veřejnou podporu.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Jak se to potom odráží na každodenním soužití mezi Bosňáky, Srby a Chorvaty v Bosně a Hercegovině?

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Skutečnost je, že vlastně ta Daytonská dohoda, ta předcházející **válka** jaksí do značné míry vedla k etnickým čistkám v Bosně a Hercegovině. To znamená, ve většině obcí pravděpodobně se ani příliš vlastně ty jednotlivé národy nesetkávají. A samozřejmě existuje řada výjimek. Nicméně jsou to města často reálně rozdělená, jako je třeba dodneška Mostar mezi vlastně tu chorvatskou a bosňáckou část. Těžko říct, myslím si, že nejsou v tuto chvíli hlášeny žádné velké třeba **ozbrojené konflikty**. To znamená, panuje tam nějaký relativní klid, ale samozřejmě ta situace se tímto stává stále více vypjatou a potenciálně výbušnou.

Jiří VÁCLAVEK, moderátor

Tak uvidíme, zda se referendum 25. září uskuteční a s jakým výsledkem. Děkuju za komentář, hezký večer.

Tomáš JUNGWIRTH, analytik výzkumného centra, Asociace pro **mezinárodní** otázky

Díky za pozvání.